

Bijlage HAVO
2010

tijdvak 2

	geschiedenis
tevens oud programma	geschiedenis

Bronnenboekje

Dynamiek en stagnatie in de Republiek

bron 1

De volgende fragmenten A tot en met D over de landbouw komen uit een handboek over de economische geschiedenis van Nederland

A Toen (...) ontstond de gedachte om meer molens in een rij achter elkaar telkens iets hoger te plaatsen (een molengang), zodat zij in eendrachtige samenwerking het water over een grotere hoogte dan één meter konden verplaatsen, waardoor diepere meren aangepakt konden worden: (...) de Beemster van 3,5 meter; de Wormer van 4,5 meter.

B De agrarische sector werkte (...) als een zelfstandige motor voor economische groei (...) Een legertje Franse of door Franse bevelen geleide ambtenaren viel de beklagenswaardige burgemeesters van de plattelandsgemeenten lastig met vragenlijsten over ieder denkbaar detail van het plaatselijke economische leven.

C De boeren slaagden erin hun veestapel weer snel aan te vullen (...), maar het is wel duidelijk dat tijdelijk productieverlies en de kosten van het weer op peil brengen van hun veestapel (...) zwaar op de agrarische sector heeft gedrukt.

D In die tijd bereikten de exporthoeveelheden uit de Oostzee reeds zo'n 10.000 lasten (dat is 20.000 ton) per jaar en in de jaren zestig was dit opgelopen tot 50.000 lasten, een voldoende hoeveelheid om waarschijnlijk 15 à 20 % van de totale bevolking van de Habsburgse Nederlanden van brood te kunnen voorzien; (...) deze tarwe- en rogge-invasie had vérstrekkende gevolgen voor de Noord-Nederlandse agrarische sector.

bron 2

Een achttiende-eeuwse prent waarop haringpakkers zijn afgebeeld onder de Haringpakkerstoren in Amsterdam

bron 3

Pieter van Dam, de secretaris van de VOC, krijgt in 1693 van de bewindvoerders van de VOC opdracht een 'nauwkeurige beschrijving' van de VOC te maken. Hieruit een fragment over de voorgeschiedenis van de compagnie

Zolang deze landen (= de Republiek) onder Spaans bestuur hebben gestaan, hebben de inwoners niet naar West- of Oost-Indië mogen varen. Dit waren de gebieden die volgens het decreet van paus Alexander VI toegewezen waren alleen aan Spanje en Portugal, met uitsluiting van alle andere volken. Daarom moesten de inwoners van deze landen zich ermee tevredenstellen dat zij hun schepen alleen naar Spanje en Portugal ter koopvaardij mochten zenden, en niet verder. Wel dreven zij handel op de Oostzee en de landen en rijken die daarop uitkomen en die van oudsher een zeer grote handel is, vooral in granen en scheepsbehoeften. Net als in hout, wat voor het grootste deel weer hiervandaan naar Spanje en Portugal werd vervoerd om schepen te bouwen en te repareren.

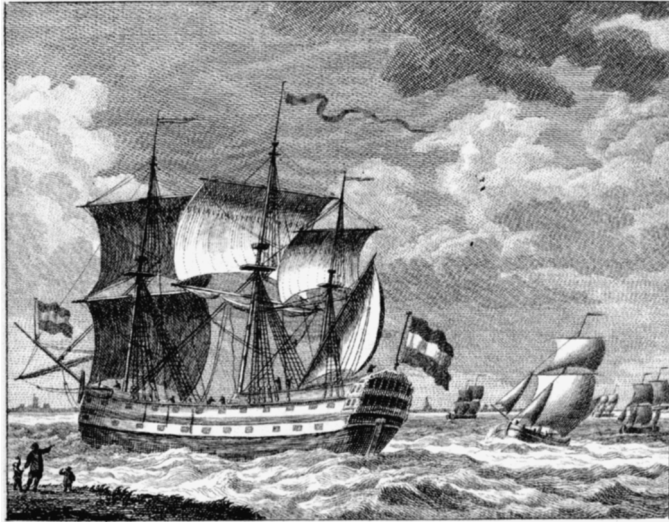
bron 4

Otto Hinlopen komt uit een Friese familie, die in de zestiende eeuw een bloeiende houthandel op Scandinavië begint. Via huwelijken klimmen de leden op tot één van de machtigste families in de Hollandse stad Hoorn. Otto zit in 1672 in de vroedschap van Hoorn en wordt later burgemeester van deze stad. In 1672 schrijft hij een brief aan een vriend, Pieter Overtwater, op dat moment rechter in Batavia en beambte van de VOC. Hinlopen schrijft over de situatie in Hoorn

In het land is het bij voortdoring onrustig geweest. Het snelle verlies van zo veel steden heeft onder het volk in het hele land geleid tot wantrouwen tegen de regenten, met het gevolg dat de regering van Holland geheel is veranderd, om maar niet te spreken van alle steden – te veel om op te noemen – zodat ik me zal beperken tot de regering van mijn eigen stad. Zondagavond 19 juni werd het huis van burgemeester Reijnier Langewagen door een partij gepeupel, onder wie zich jongens en vrouwen en ander uitschot bevond, aangevallen; met stenen werden de ramen ingegooid en de deur vernield en alles wat in het voorhuis stond werd aan diggelen geslagen, totdat de burgerwacht hen tegenhield en verjoeg. Het land verkeerde in geldnood en daar werden de belastingpachters voor aansprakelijk gesteld. Bij controle bleek dat de heer Reijnier Langewagen een groot tekort had op zijn rekening over het jaar 1669 en daarom werd hij aangemaand om een overzicht van zijn rekening aan Gedeputeerde Staten te overleggen. Hij zegt dit te doen en belooft plechtig zijn huis niet te zullen ontvluchten, maar heeft 's nachts zijn effecten, enig geld en waardepapieren in een koffer gestoken en is naar Amsterdam gevaren om van daaruit het land te verlaten. Hij laat schriftelijk weten dat hij was vertrokken uit vrees voor zijn leven.

bron 5

In 1781 verschijnt een leesboek (een "Vaderlandsch AB-boek") voor de jeugd in de Republiek, geschreven door J.H. Swildens. Daarin staat, bij de letter S

I. Oorlogsschepen moeten wij houden om onze zeegrenzen te beveiligen, net als wij een landmacht moeten houden om onze landsgrenzen te beveiligen.

II. Oorlogsschepen moeten wij vooral houden om onze koophandel te beveiligen. (...)

Onze zeemacht is de eigenlijke waarborg van onze landmacht. Want wij kunnen geen landmacht onderhouden zonder koophandel en onze zeemacht is de enige veiligheid van onze koophandel. "Oorlogsschepen, oorlogsschepen!" moesten daarom de Nederlandse moeders hun kinderen zelfs in de wieg leren roepen. Een vaste zeemacht is, naast onze landmacht, het enige middel om het bestaan en welvaren van ons hele land op een onwrikbare grond te vestigen.

Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam

bron 6

Jefferson Caffery, de Amerikaanse ambassadeur in Parijs, schrijft op 29 november 1946 aan de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken

De Fransen zijn zeer ongerust over de ontwikkelingen in Indochina¹⁾. Een hoge ambtenaar van het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken vertelde me dat zij vooral bezorgd zijn omdat zij 'duidelijk bewijs hebben dat Ho Chi Minh rechtstreeks in contact staat met Moskou en advies en instructies krijgt van de Sovjet-Unie'.

noot 1 Indochina is de naam voor de Franse koloniën in Zuid-Oost Azië. In deze bron wordt de naam gebruikt voor Vietnam.

bron 7

Tijdens een persconferentie op 7 april 1954, kort voor de val van Dien Bien Phoe, geeft president Eisenhower antwoord op de vraag hoe belangrijk de toekomst van Indochina is voor de Verenigde Staten

Wat er kan gebeuren, is dat we Indochina verliezen en daarna Birma, Thailand en Indonesië. Je hebt het dan niet alleen over een veelvoud van het verlies aan Indochinese grondstoffen, maar ook over miljoenen, miljoenen en miljoenen mensen. De verandering op de kaart zou grote gevolgen hebben. De verdedigingslijn van Japan, via Taiwan en de Filippijnen naar het Zuiden loopt dan gevaar, waardoor Australië en Nieuw Zeeland bedreigd kunnen worden. Het gebied dat Japan nodig heeft als handelsgebied valt weg, zodat Japan om te overleven nog maar één kant uit kan, namelijk ook communistisch worden. De mogelijke gevolgen van het verlies voor de vrije wereld zijn dus van een onschatbare omvang.

bron 8

In 1951 verklaart Ho Chi Minh tijdens een toespraak

Wat de grondpolitiek betreft: in de bevrijde gebieden moeten we strikt vasthouden aan het verlagen van de pacht en aan het onteigenen van het land dat toebehoort aan de Fransen en aan de Vietnamese verraders. Dit land moeten we vervolgens *tijdelijk* verdelen onder de arme boeren en de families van soldaten zodat hun levenspeil verbetert, hun moed toeneemt en zij zich zullen aansluiten bij het verzet.

bron 9

Fotograaf Le Minh Truong maakt voor een Noord-Vietnamese partijkrant een foto van een Vietcong-guerrilla, die met een Amerikaans wapen in de hand op wacht staat in de Mekongdelta

bron 10

Le Minh Truong geeft commentaar op het maken van zijn foto (zie de vorige bron)

Vrouwen als zij kwam je de hele oorlog tegen. Ze was pas vierentwintig jaar, maar al twee keer weduwe geworden. Allebei haar echtgenoten waren soldaat geweest. Ik zag haar als de ideale guerrillastrijder, vanwege de grote offers die ze heeft gebracht voor haar land.

bron 11

Op 23 januari 1973 sluiten de Verenigde Staten en Noord-Vietnam in Parijs een akkoord, waarmee een einde komt aan de Amerikaanse betrokkenheid in de Vietnamoorlog. Kort daarna geeft tekenaar Willem zijn mening over het akkoord in een Nederlands tijdschrift

Op de baret van de soldaat staat: Thieu (President Van Thieu was politiek leider van Zuid-Vietnam).

Op het machinegeweer staat: made in U.S.A.

De voorwerpen in de berg hebben namen van producten en bedrijven: Coke, Panam, Bank, Hilton, Honda, Goodyear, American Express, Durex.

Op het bord staat: Saigon.

bron 12

In de jaren tachtig wordt begonnen met de behandeling van veteranen die lijden aan het Vietnamsyndroom. Een van de eerste therapie sessies wordt vastgelegd in een verslag

Therapeut: Zeg tegen jezelf: ik heb mijzelf en mijn omgeving twintig jaar lang gestraft. Jack, zeg dat je ervoor kunt kiezen om ermee te stoppen!

Jack: Luister: soms voel ik 's nachts paniek door mijn lijf gaan als een stroom elektriciteit. Het begon in Vietnam. Het was meer dan een gevoel, het was paniek die gepaard ging met gruwelijke pijn op mijn borst en benauwdheid. Net als bij een hartaanval. Ze stuurden me naar het veldhospitaal om een hartfilmpje te laten maken. Volgens de dokters was er niets aan de hand. Ze zeiden dat ik gewoon hyperventileerde, en dat ik in een papieren zak moest ademen als ik me zo voelde, en ze gaven me een voorraad valium mee. Maar ik bleef last hebben van die aanvallen en ik krijg ze nog steeds...

Therapeut: In het therapiemodel staat dat we beheerst worden door twee impulsen, agressie en sex, en dat –

Jack: Luister, toen ik die aanvallen kreeg, wilde ik absoluut geen sex, en ik kan niet geloven dat het mijn agressie was.